جیهان لە چنگی ئیمپڕاتۆردا -2- ... سمکۆ عەبدولکەریم

بەشی دووەم.....

ئەمریکا بە گەیشتن بە ئیمپڕاتۆریەتی جیهانی سڵ لە هیچ نەکردەوە، لە چوارچێوەی ئەو نەخشەڕێگایەی ڕۆزڤەلت کێشای ئەمریکا لە ڕێگەی کۆمپانیاکانەوە دەستی بە هەموو کون و کەلەبەرێکی ئەو جیهانە گەیشت. لە دەرەوەی پڕۆسەی سەربازی ئەمریکا شەڕی لە بەین بردنی دوژمن و نەیارەکانی دەست پێکرد، هەر لە وڵاتانی ئەمریکای لاتینەوە بگرە، تا دەگاتە ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست و ئاسیای دوور، لە سەروی هەمووشیانەوە لێدانی پێگەی یەکێتی سۆڤیەتی جاران، کە ئەمەیان بۆ ئەمریکا لە سەرووی هەموویانەوە بوو، چۆن بتوانێ گەورەترین و مەترسیدارترین کۆسپی بەردەم ئیمپڕاتۆریەتەکەی بڕوخێنێ، لەم ڕوانگەیەوە بە پشت بەستن بە بیردۆزی (دۆمینۆ، کە ئەیزنهاوەر لە ساڵی 1954 لە یەکێ لە وتارەکانیدا ئاشکرای کرد) پەنای بردە بەر سەرکوتکردنی هەر وڵاتێکی هەڵگری بیروباوەڕی شیوعیەت، چونکە بە پێی لێکدانەوەی ئەو (بیردۆزەی ئەیزنهاوەر) هەر وڵاتێکی شیوعی لە ناوچەکەیدا، دەکرێ کاریگەری لەسەر وڵاتانی دەوروبەری دابنێ و وایان لێبکات دوای بیرۆباوەڕی شیوعیەت بکەون، بە پێچەوانەشەوە هەر لە ڕوانگەی بیردۆزی (دۆمینۆ) وە سەرکوتکردن و ڕوخانی هەر وڵاتێک لە ناوچەیەکی دیاریکراودا، دەبێتە هۆی ڕووخانی وڵاتانی دوروبەری، یەک بە دوای یەکدا، (وەک پوولی دۆمینۆ).

ئەمریکا بۆ بە ئاکام گەیاندنی خواستەکانی، هەنگاو بەهەنگاو لە ڕووخانی شیوعیەت نزیک بووەوە، کە ئەوەیان بۆ ئەو خواستێکی هەرە لە پێش بوو، بە جۆرێک، بۆ لێدانی شوعیەت بە شێوەیەکی گشتی پەنای بردە بەر هەمووشتێک، هەر لە لەنێوبردنی سەرۆکی چەند وڵاتێک، کە گومان دەکرێ ئەمریکا ناڕاستەوخۆ لە پشتیانەوە بووبێت، وەک (عومەر تۆریجۆس سەرۆکی پەنەما و جیم ڕۆلدوس سەرۆکی ئیکوادۆر) کە هەردووکیان لە یەک ساڵدا لە ڕێگەی سووتان و کەوتنە خوارەوەی فڕۆکەکانیان لە ساڵی (1981) گیانیان لە دەستدا. ئەمە جگە لە دەست هەبوون و ڕێکخستنی کودەتاکان و پاڵپشتی کردنی گروپ و بزووتنەوە ئیسلامیەکان، ئەمەش هەر هەموو بۆ ئامانجی لێدانی شیوعیەت و

خۆشکردنی زەمینە بە دروستکردنی ئەو ئیمپراتۆریەتەی ئێستا بە هۆی سەرهەڵدانەوەی روسیا خەریکە ئەو پێگەیەی جارانی نامێنێ و جارێکی دیکە بارودۆخەکە بەرەو قۆناغێکی دیکەی ململانێ هەنگاو دەنێ.

ئەگەر پێشهاتەکانی، دوای یەک لە دوای یەکی روخانی رژێمەکانی، تونس و لیبیا و میسر و یەمەن، وا لێکبدەینەوە کە دەرفەتێکی دیکە بوو بە ئەمریکا، بە ئەوەی خولێکی دیکەی یارییە سیاسییەکەی دەست پێبکات، بە ئامانجی زیاتر چەسپاندنی دەسەڵات و هەیمەنی خۆی بەسەر جیهاندا، ئەوە دەبێت بگەڕێینەوە بۆ ئەو رۆژەی کە لە (11ی سپتەمبەری 2001) ئوسامە بن لادن لە رێگەی چەند فڕۆکەیەکی مەدەنی پەلاماری ئەمریکای-دا، بە شێوەیەک تا ئێستاش لە (40%) سەدا چلی دانیشتوانی ئەمریکا باوەڕ بەو چیرۆکە ناکەن و بە سیناریۆ و گوومانەوە لەو رووداوە دەڕوانن و پێیان وایە ئەمە بەشێک بووە لە سیاسەت و گەمەی سیاسی، کە مێژووی ئەمریکا پڕیەتی لەو جۆرە یاریانە، کاتێک ویستبێتی چنگی لە شوێنێک گیرکات و ئابورییەکەی هەڵلوشێت، سیناریویەکی داڕشتووە.

پەنەما یەکێکە لەو وڵاتانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ساڵی 1989 بە بیانووی بازرگانیکردن بە ماددە هۆشبەرەکان و سپیکردنەوەی پارە داگیری کرد، بەڵام بە گوێرەی هەندێ سەرچاوە هۆکاری ئەم داگیرکارییە ئەوە بوو کە پەنەما و سەرۆکەکەی (مانویل نوریێگا) بەرهەڵستی تاقمێک لە سیاسییەکان و بەڕێوەبەری کۆمپانیا ئەمریکییە خاوەن دەسەڵاتەکانی دەکرد.

ئەمەش وەک بەربەستێک وابوو لەبەردەم جێبەجێبوونی نەخشەی سیاسی ئەمریکا لە جیهاندا، بەومانایەی ئەمریکا بە گەیشتن بە ئیمپراتۆرییەت، لە هەر شوێنێک لە لایەن هەر سەرکردەیەکەوە بەرەنگاری کرابێت، ئەو کەسە بە شێوەیەک لە شێوەکان لە نێوبراوە، بە پێی هەندێ سەرچاوە ئەمریکا لە ماوەی (111) ساڵدا لە ساڵی 1890 تا 2001 (134) دەست تێوەردانی سەربازی ئەنجامداوە .
لەو کاتانەی ئەمریکا زۆر سەرسەختانە رووبەڕووی بیری شوعییەت و ئەو وڵاتانە بووەوە کە رۆژ بەڕۆژ لە هەڵکشاندا بوون و مەترسی ئەوە هەبوو ئەو وڵاتانە یەک لە دوای یەک بکەونە ژێر دەسەڵات و فیکری کۆمەنیزم.

ساڵی (1969) ئیندەنیزیا بووە چەقی ئەو رووبەڕووبوونەوانە، بەپێی دەبینین ئەمریکا لە رێگەی کۆمپانیای (مەین) و جێبەجێکردنی پڕۆژەی کارەبا لەم وڵاتەدا، پلانێکی گشتگیرو تۆکمەی داڕشت بە لانی کەمی

کۆنترۆڵکردنی باشووری ڕۆژهەڵاتی ئاسیا ، مەبەستیش لەوە ئەوە بوو(سەهارتۆ) خزمەتی سیاسەتی دەرەوەی ئەمریکا بکات و ببێتە نمونە و سەرمەشق بۆ وڵاتانی دیکەی ناوچەکە، بە شێوەک ڕەنگدانەوەیەکی باشی هەبێت لە سەر ئاستی وڵاتانی ئیسلامی بە تایبەتی و خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بە شێوەیەکی گشتی، کە لەم سەردەمەدا خۆرهەڵاتی ناوەڕاست لە بەردەم تەقینەوەیەکی جەریدا بوو، لەم ڕێگایەشەوە لە یەک کاتدا ئەمریکا هەم لە رووی سیاسییەوە پێگەی خۆی لەم ناوچەیەدا بەهێز بکات بە لێدانی کۆمۆنیزم، هەم لە رووی ئابوورییەوە دەست بەسەر نەوتی ئەم وڵاتەدا بگرێت کە تا ئەم کاتەش کەس ئاگاداری ڕێژەو جۆری نەوتی ئەم وڵاتە نەبوون.

دەکرێ بڵێین لە دوای ئێران، ئیندۆنیزیا دووەم تاقیکردنەوەو پەلهاویشتنی ئەمریکا بوو بەرەو دروستکردن و گەیشتن بە ئیمپراتۆریەتی جیهانی لە ناوچەی ئاسیا و خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، کە زۆر لە سیاسییەکان و شارەزایانی بواری ئابوری لە نێو ئەو کۆمپانیایەی بە مەبەستی ئەنجامدانی پڕۆژەی کارەبا روویان کردبووە ئیندۆنیزیا ئەو ڕاستییەیان دەزانی و هەندێکیان دانیشیان پێدا ناوە، هەمیشە ئەو بیانووەیان بە خۆیان هێناوەتەوە کە دەیانگووت: ” ئێمە لەرێین بۆ ئەوەی وڵات لە چنگی کۆمۆنیزم رزگار بکەین” .

هێزی گوشار و مانەوەی دەسەڵات

... شوان حەسەن

بۆ ئەوەی زیاتر لە یەکتری تێبگەین و بۆشایی لە نێوانمان دروست نەکەین، پێویست ناکا خۆمان لە میللەتەکەمان جودابکەینەوە. هەر چەنێک بێت ئێمە منداڵی ئەو کۆمەڵگەیین، ئەگەر خۆشمان نەفرەشتبی و کەسەکی پڕ شکۆش بین، بەڵام شکانی نەتەوەیەک بە شکانی تاکەکانیش دەگەڕێتەوە، مانەوە وەک کەمینە بە ماوەیەکی زۆر بارودۆخێکی دەروونیی خراپ دروستدەکا، مەبەستم ئەوە نییە خەت لەگەڵ کۆمەڵگە بگونجێنی، بەڵام کە بۆ ماوەیەکی زۆر لەگەڵ کەمینە بووی، پێویستت بە بەخۆداچوونەوەیەک هەیە تا لە هۆکارەکان بگەی.

گوایە دوو مەرج دیارکراوە بۆ راپەڕین دژی نایەکسانیی و نادادپەروەریی؛ یەکێکیان هەژارییە و ئەویتریشیان هۆشیاریی، من وا هەست دەکەم ئەو پێوەرەش ئیمە ناگرێتەوە، چونکە بە واتای وشە نە ئەو هەژارەین نە ئەو هۆشیارەش.

کوردێکی زۆر لە دەرەوەی وڵات دەژی و لە ژینگەیەکی تا رادەیەک ئازاد، خۆیان و منداڵەکانیان گەشەدەکەن، بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە بۆچی ئەو خەڵکە زۆرەی لە دەرەوەی وڵات دەژین نەیانتوانی ببن بە هێزی گوشار بەسەر دەسەڵاتی کوردی؟

– نایانەوێ لەیان تێکبچی، لەبەرئەوەی حەز بە سەردانی نیشتیمانەکەیان دەکەن.
– توانای خۆگونجانیان نییە نە لە وڵاتە ئەوروپاییەکان نە لە وڵاتەکەی خۆیشیان.
– بەرژەوەندییان لەگەڵ ئەو دەسەڵاتەی باشوور هەیە، لە مووچەوە تا دەگاتە ئەو پێژانەی میللەت دادەدەشن، دەسەڵاتیش کارێکی زۆر دەکا بۆ مانەوەی ئەو پەیوەندییە و رازییکردنیان.
– خەڵکانێکیش هەن هەر بەسروشتی خۆیان وان کە تێکەڵ بە کێشەکان نابن و بەرپرسیاریی وەرناگرن.
– بێ هیوایی و بێ باوەڕیی لە نێوان تاکەکان و لە نێوان خەڵک ودروستبوونی حیزب و ریکخراوەکان (بە نێوخۆی وڵاتیش هەر راستە).

بە کورتیی ئەو کوردانەی لە دەرەوەی وڵات دەژین نەیانتوانی ببنە هێزی گوشار.

لە دەڤەری سەوز تا رادەیەک ئازادیی قسەکردن هەیە، بەڵام بۆ نەکرا ئەو هێزی گوشارە لەوێ دروست ببێ؟

خنکاندنی دەنگە نارازییەکان لە بازنەی جەلالی و مەلایی.

بە بڕاوی من یەکێک لەو خاڵانەی بزووتنەوەی گەڵانی کوشت و دەنگە یاخییەکانی ناو ئەو بزووتنەوەشی خنکاند، زیندووکردنەوە و درێژەدانینان بوو بە ململانێی جەلالی و مەلایی، لە کاتێکدا هیچ پەیوەستیان بەو زیندووکردنەوەیە نەبوو، چونکە ئەو تاوانانەی هەردوو باڵە کردبوویان – مەبەستم یەکێتی و پارتییە – بەشی ئەوەی دەکرد بە بەرنامەیەکی تێکمە هەڵیانوەشێنیەوە، نەک بە بۆ ئەوەی هەستی پێبکەی شەڕێک لە قازانجی لایەنێک بکەی.

شارچیێتی و ناوچەگەریی.

شارچیەتی و ناوچەگەریی گەیشتونەتە قۆناغێکی هێندە ترسناک کە دەکرێ بە ورژندانیان زۆرترین جەماوەر لە خەت کۆبکەیەوە. لە کەسێکیان پرسی: "بە خەت بە شایەنی پۆستی پارێزگا دەزانی؟" لە وەڵامدا گوتی: "چونکە کوڕی ئەو شارەم" ئیتر تەواو لەو شیاوتر نیە. ئەمن لە بەرئەوەی شوێنی لە دایکبوونم هەولێرە، کە لەم دەپرسن ئەرێ بە هەولێر رانا پەڕێ؟ یەکسەر دەزانم ئەو کەسە یان ڤایرۆسی شارچیەتی لێیداوە.. یان هیچ لە سیاسەت نازانێ!

گیانە پێکهاتەی شار گۆڕاوە، تۆ سەیرێکی دەوروبەری خەت بکە، ئایە بە تاران رانا پەڕێ؟ بە دیمەشق رانا پەڕێ؟ بە ئەستا کەتەلۆنیا داوای سەربەخۆیی دەکا، هەرێمەکانیتر پشتیوانیی ناکەن، ئایە ئەوانیش کێشەیان لەگەڵ حکومەتی نێوەند نیە؟ (بنغازی)ش رزگاردەکرێ کەچی هیچ خۆپیشاندانێک لە تەرابلوس ناکرێ، سەیرێکە لەوێیە لە هەر کوردێک بپرسی دەیان هۆکارت بۆ پایتەختی ئەو وڵاتانە بۆ دێنتەوە، بەڵام نایەوێ لەبارودۆخی پایتەختەکەی خۆی بگا (ئەمە ئەگەر بە پایتەختی خۆشی بزانێ!).

ئەوەی کە هەولێری داگیرکردوە و نایەڵێ خۆپیشاندان بکرێ تەنیا پارتی نییە، بەڵکو کۆی ئەو حیزبانەن کە لە گۆڕەپانەکەدا هەن، چونکە بەرژەوەندییان لەگەڵ مانەوەی ئەو سیستەمەیە. بۆیە ئەوانەی باسی راپەڕینی شاری هەولێر دەکەن خۆیان تووشی هەڵەیەکی گەورە دەکەن، واتە لە روانگەی شارچیەتی و ناوچەگەرییەوە خوێندنەوەی بۆ دەکەن، چونکە راپەڕینی ئەو شارە پەیوەندیی بە فەرهەنگی ئەو شارەوە نییە، بەڵکە بە چۆنیەتیی کۆنتڕۆڵکردنی ئەو شارە دەگەڕێتەوە، لە لایەکیتریش بە هەلپەرستیی ئەو هێزانە دەگەڕێتەوە کە گوایە بەرهەڵستکارن.. رێگرییان لە شکاندنی کۆدی ئەو تەقە کرد.

دیارە لە دەڤەری زەرد مەترسییەکی دیکەش هەیە، ئەویش کۆنتڕۆڵکردن و دابەڕاندنی بادینانە لە سۆران، ئەو مەترسییە گەورەیە گەیشتەتە ئاستێک کە لەگەڵ ئەوەی هەولێریش لە ژێر دەسەڵاتی رەهای پارتی دایە.. کەچی هێشتا رێ نادا ئەو سنوورە بشکێ و ئەو تێکەڵییە دروست ببێتەوە.

کە باسی گوشار دەکەین ناکرێ ئاماژە بە دەسەڵاتی نووسەرانیش نەکەین – کە هەندێک جار بە رۆشنبیریش ناویان دەبەین – نووسەران پەرژینێکی پۆڵاینیان دروستکردوە بۆ پارستنی ئەو سیستەمە.

رێگرییکردن لە دروستبوونی نەوەیەکی نوێ.

ئەوەی نەیەتە ناو بازنەی دەسەڵات یان سێبەری ئەو دەسەڵاتەی بەسەرەوە نەبێ ناهێڵن دەربکەوێ و بناسێرێ، لە گۆڤار و رۆژنامەکانیان گرنگیی پێنادەن، تەنیا گرنگیی بەوانە دەدەن کە رێز لەوان دەگرن.. ئەگەر ئەوانی پێ نووسەر نەبێ ئەوە بە نووسەریان دانانێن!

هێزی دەرەکیی.

ئێمە لە بەر ئەوەی میللەتێک نین فێری داواکاریی بووبین – دیارە ئەو دۆخە بۆ کۆی ناوچەکەی ئێمەش هەر راستە – بۆیە دەبینین گۆڕانکارییەکانیش لە دەست هێزە دەرەکییەکانە، لە بەر ئەوە لەو کوردستانەی خۆشمان ئەوانەی ئەو دەسەڵاتە دادەنێن و پەسەندیان دەکەن هێزە دەرەکییەکانن، دەسەڵاتدارنیش بۆ ئەوەی بمێننەوە کار لەسەر شکاندنی شکۆمەندیی تاکەکان دەکەن، چونکە ئەگەر کار لەسەر دروستکردنی خواستی میللەت بکەن ئەوە لە دەست هێزە دەرەکییەکان دەردەچن، بۆیە کۆی ئەو پێشنیاز و پڕۆژانەی خەڵکە دڵسۆزەکە پێشکەشی دەسەڵاتەکەی خۆیان دەکەن.. نەک بە هەندی وەرناگرن بەڵکە کار لەسەر تێکدانیشیان دەکەن، ئەمەش بەو ئامانجەی تا وابەستەیییە نیشتیمانییەکەت لێبستینەوە و هەست نەکەی تۆ بەشێکی لەو نیشتمانە، لە لایەکیتریش بۆ ئەوەی ئەو سیستەمە نەکەوێتە سەر رێڕەوێکی باش.. دامەزراوەکان تێکدەشکێنن و لە جێیدا دامەزراوەی حیزبیی و خێڵەکیی لە شوێنیان دادەنێن، بۆیە تۆ کە دەڵێی ئەوهایان بکردبایە یان ئەوها بکەن.. لە راستییدا هیچ نییە جگە لە قسە.

کەمێک بۆ دواوە دەگەڕێینەوە، زۆرینەی چەپ و پێشکەوتنخوازانی رۆژهەڵاتی ناوین دۆستایەتییەکمان بۆ خۆمان دروستکردبوو، بەڵام لە رووداو و گۆڕانکارییەکانی ناوچەکەی ئێمە هیچ کاریگەرییەکی راستەوخۆی نەبوو، ئەو دۆستایەتییە لەگەڵ ئەو هێزە گەورە بوو کە پێی دەگوترا یەکێتیی سۆڤیەت.

یەکێتیی سۆڤیەت هەر لەسەرتاوە سەرقاڵی پاراستنی ئەو کۆمارانەبوو کە یەکێتییەکەی پێ دروستکردبوو، پاشان لە جەنگی دووەمی جیهانیی بە یەکجاریی پشت لە رۆژهەڵاتی ناوین دەکا و لە خەمی پاراستنی ئەو ناوچانەی رۆژهەڵاتی ئەوروپا دەبێ کە لە جەنگدا داگیریان کردبوون. ئەوەی یاری بە چارەنووسی رۆژهەڵاتی ناوین دەکرد ئەمەریکا و بەریتانیا و فەرەنسا بوون. خەڵکە چەپ و پێشکەوتنخوازەکە خۆی بە دۆستی سۆڤیەت دەزانی و سۆڤیەتیش بە پشتیوانیی خۆی دەزانی، دەسەڵاتەکەشی دەبێتە ئامرازێک بە دەست ئەو سێ وڵاتە زلهێزە و

بەرە بەرە بە تەواویی دەکەوێتە ژێر کۆنترۆڵی ئەوان. ئیدی ئەوانیش هەر چیان لە دەست بێ بۆ تاواندنەوەی ئەو هێزە پێشکەوتنخوازانە کردیان، کەواتە ئەمە هەر لە سەرەتاوە لە ناو یارییەکی دۆڕاودا بووین.

هەڵگری ئایدیۆلۆژیایەک بووین ڕێک پێچەوانەی ئەو بارودۆخەی کە خۆمان هەمانبوو، حیزبێکی شیوعی بە گوێرەی ئایدیۆلۆژیایەکەی دەبا خەباتی لە پێناو گەیشتن بە دەسەڵات بێ، کەچی دەبینی کەی مێژووی ئەو حیزبانە زیاتر وەک حیزبی ریفۆرمیست خۆیان نمایش دەکرد، هەر ئەو ئاوەز و تێڕوانینە بە ناو چەپیش ماڵی کورد وێران دەکا و لە مافی ڕەواکەی خۆی دووری دەخاتەوە، بۆ نمونە دروشمی ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان دەیخاتە بازنەی رازییبوون وەک هاوڵاتییەک لە وڵاتێک کە داگیرکراوە، بەو هزرە وەک خەباتکارێک هەنگاوەکانت سنووردار کراوە و هەموو کات چاوەڕوانی دانوستانی لە گەڵ نەیارەکانت، دانوستانەکانیش پتر لەسەر دابەشکردنی ماف و خاکی هاوڵاتییانی خۆمان بووە، تا ئێستاش هەرئەو ئاوەز و تێڕوانینە نوێنەرایەتی ئەو نەتەوەیە دەکا.

بێگومان پەکەکەش لە باشوور لە دروستکردنی جێگرەوە شکستی هێناوە و چەندان حیزبی بە دەرئەنجامی دروستکرد و سەرنەکەوتنی ئەو حیزبانەی پەکەکەش دروستیکردن کاریگەریی نەرێنیی لە ناو خەڵک جێهێشت و نەیتوانی ببێتە هێزی گوشار، من تا ئێستا هیچ خوێندنەوەیەکی بەخۆداچوونەوەی پەکەکەم نەبینوە دەرحەق بەو هەڵانەی کردوویانە لە پرۆسەی رزگارکردنی باشوور، بەڵام دەرئەنجامەکەی دیارە، خەڵکانێک هەن هیوایان پێیەتی ببێتە جێگرەوەی ئەو بارودۆخە. ئەوەش وەک پەکەکە نەك وەک ئەو ڕێکخراوانەی لە باشوور دروستیکردن.

گشتپرسیی ئەوەی سەلماند کە هێشتا خەڵکە هیوایەکیان بەو دەسەڵاتە ماوە، زۆربەی ئەو بەڵگە و نووسینانەی پێشتر دەرحەق بەو دەسەڵاتە گوترابوو دەرکەوت کەمترین کاریگەریان هەبوو.

کەواتە پرسیارە گەوهەرییەکە ئەوەیە چۆن ئەو دەسەڵات دەڕووخێ کە هێزی گوشار نەبێ؟

ئەو ڕستەیەی کە تاییم لە ڕەشبینیی نییە، بەڵکە پرسیارێکە بە دەرچوون لە ڕەشبینیی.

دوو تێبینیی بچووک: یەکەم قسەکانم تایبەتن بە باشووری وڵات، دووەم بۆیە ئاماژەم بە لایەنی دینیی نەکرد چونکە دین هەرگیز لە

کوردستان نەیتوانیوە ببێتە هێزێکی گوشار، بەڵکە پتر خۆی لە گەڵ دەسەڵاتەکان گونجاندوە، ئەوەشمان لەبیرنەچێ کورد وەک نەتەوە ناتوانێ بە هیچ شێوەیەک سوود لە دین وەربگرێ، چونکە یا دەبێ لە بەرەی سونە خۆی بت□و□نتەوە یاخود لەبەرەی شیعە، ئەوەش دەرئەنجامەکەی دیارە بەرەو کوێی دەبا.

Shwanhassan@hotmail.com

بەرەی”حەشد، بدر، ئەهلی حەق، حزبوڵا، خراسانی، ئەلشوهەدا، کتایبی ئیمام عەلی” و داهاتووی کورد!؟

ئاشتی ئیبراهیم ئەفەندی ......

وێرای ناسەقامگیری بارودۆخی سیاسیی و ئابووریی عیراق، ناکۆکیی و ناتەبایی نێوان قەوارە و پێکهاتە سیاسیەکان و بنبڕنەکردنی داعش لە ڕەگەوە و بوونی مەترسی، هێشتا دەستکەوتی پۆستی سیاسی لە نێو پەیکەری دەسەڵاتی حوکمدا مایەی مسۆگەرکردنی مانەوە لەسەر کورسی دەسەڵات، پاراستنی بەرژەوەندی، دەوڵەمەند بوون و دابین کردنی ژیانێکی پڕ لە خۆشگوزەرانیە بۆ تاکی بەژداربوو.
دەسەڵاتداران، سەرانی پارتەکان، قەوارە سیاسیەکان بە گەورە و بچووکییانەوە، گروپی چەکداری فەرمی و نافەرمی، بە سونە و شیعە و کەمە نەتەوەکان، سەرقاڵی خۆ ئامادە کردنن، بۆ چوونە هاقرکێ لە هەڵبژاردنەکانی ٢٠١٨ی عیراق. بۆ بردنەوە لە هەڵبژاردن، هەر یەک لە، پارت، گروپ و کەسایەتییە دەسەڵاتدار و ناسراوانە، لە ململانێ دان، بۆ هاوپەیمانیەتی دروست کردن و چوونە بەرەیەک لەگەڵ لایەن و گروپی دی، بۆ بە دەستهێنانی دەنگی زیاتر لە هەڵبژاردنەکان.

سەرانی پارتە عەرەبی و مەزهەبیەکان، دەزانن کورد دووەم نەتەوەیە و لە ٢٠%ی دانیشتوانی عیراق پێکدەهێنێت. ئەوەش دەزانن، کە کورد

لە پەرلەمانی عیراق، بەهەی کەمی ڕێژەی دەنگەکانی، ناتەبایی نێوان گروپ و پارتەکانی، ئەو سەنگەی نییە لە نێو پەرلەمانی عیراق، تا لە هەموو حاڵەتەکاندا، بتوانێت بە دەنگ یاسایە سەربخا کە لە بەرژەوەندیی دەستەکەوتی نیشتمانیی و نەتەوەیی کورد بێت. وێرای ئەوەش، هەموو لایەنەکان، بە بردنەوە لە هەڵبژاردنەکان، دەیانەوێ سوودمەندبن لە دەنگی کورد و بەکاری بهێنن بۆ بردنەوە لە هەڵبژاردنەکان.

دەسەڵاتدارانی عیراق و لایەنە بەشداربووەکان لە هەڵبژاردن، چوونە لایان کە کەسایەتییە کوردەکان و سەرانی پارتەکان، ئامادەیی ئەوەیان هەیە، بەشداری بکەن، لە پرۆسەی هەڵبژاردن بۆ پاراستنی بەرژەوەندییە تایبەتییەکانیان، هەروها دەرکیان بەوەش کردوە، بە بەدەستهێنانی دەنگی تاکی کورد، دەبێت لە سەران و کەسایەتییە دەسەڵاتدارەکانی هەرێم نزیک ببنەوە. بۆ ئەو مەبەستە، هەنوکە، هەست بەوەدەکرێت، کە هەندێک لە پارت و کەسایەتیی عیراقی، کەوتونەتە جموجۆڵ، خۆ نزیک کردنەوە لە سەرانی پارتەکان و کەینی هەندێک کەسی کورد لە نێو پەرلەمانی عیراق بۆ پێکانی مەبەستەکانیان.

سەرانی شیعە، ڕۆڵێکی سەرەکییان هەیە، لە پیادە کردنی سیاسەتی عیراق و ڕووداوەکان، لە هەوڵی ئەوەدان زیاتر ڕەگ دابکوتن، دەسەڵاتەکانیان سەقامگیرتر بکەن لە بەغداد، بۆ ئەو مەبەستە هەوڵدەدەن لە گشت سەرانی پارت و لایەن سیاسییە عیراقی و کەمە نەتەوەکانی دی وەک نەتەوەی کورد نزیک ببنەوە. بۆ ماوەیەکی کاتی و کورت، گەلێک بەڵێن و گفتی دەڕۆ دەدەن دوای هەڵبژاردنەکان دووبارە پشت لە کورد دەکەنەوە. ئەم جۆرە ئەزموونە هەموو جارێک لە بازنەیەکی داخراودا خۆی دووپات دەکاتەوە و سەرانی پارتەکانی باشوور “پرسی کورد” دەکەن بە ئامرازی دەستی سەرانی شیعە و سوننە، میللەتی کورد هەڵدەخەڵەتێنن، بەوەی کە فڵانە سەڕۆک ئەگەر سەربکەوێت ، ئەوا لە بەرژەوەندیی دەستکەوتی نیشتمانیی و نەتەوەیی کوردە!

نوری مالکی، سەڕۆک وەزیرانی پێشووی عیراق و داشی ئیران، تا ئێستا جەمسەرێکی دیار و بەهێزە، لە بەلا خستنی ڕووداوەکان، بەشێوەیەکی کارا لە مەیدانەدا دەبینرێ، تا هەنوکە لە جووڵەدایە، بۆ بەدەست هێنانی بەرژەوەندییە تایبەتییەکانی و مانەوەی لە دەسەڵات. عەبادی بەهەمان شێوە.
سەڕۆک وەزیرانی هەنوکە و پێشووی عیراق، توانیویانە خۆیان لە

پارتە کوردییەکان نزیک بکەن، بەڵێنی مسۆگەر کردنی بەرژەوەندیی کۆمەڵێک کەسیان داوە، لە ئەنجامدا دەنگی کورد دابەش بووە بەسەر هەر دووکیان! مالکی و عەبادی، لە میدیاکان ڕایدەگەیەنن، کە پەیوەندیان لەگەڵ کورد لە ئاستێکی باڵا دایە!؟

بەدرێژایی ئەزموونی بەشداریی سەرانی پارتە کوردیەکان، لە پرۆسەی هەڵبژاردنەکان و چوون بۆ پەرلەمانی عیراق، ئەو ڕاستیەی سەلماندوە، کە هەموو جارێک سەرانی پارتە کوردییەکان و کەسەکان لە بازنەیەکی داخراودا خولاونەتەوە. لە دەستکەوتی تایبەتی زیاتر، بەشداریبوونیان هیچ دەستکەوتێکی نیشتمانیی نەتەوەیی کوردی تێدا نەبووە. هەروها، هەر جارێکش کە چوونەتە نێو هاوپەیمانی لەگەڵ لایەنێکی دیاریکراوی عەرەبی و عیراقی، یان پشتیوانیان لە سەرکردەیەکی عیراقی کردوە، دواتر بە دەڕاوی لێی دەرچوون! بۆ نموونە جارێک پشتیوانیان لە مالکی کرد بۆ فیتی ئیران و دواتر کەوتنە لێدوان دژی. جارێکی تر دووبارە بە فیتی ئیران پشتیوانیان لە عەبادی کرد، دووبارە کەوتنە لێدوان دژی ئەویش. لەم هاوکێشەیەدا یەک ئەنجام بۆ میللەتەکەمان وەک یەک بوو، ئەویش ئەوەیە کە هاتنی هەردووکیان هیچ دەستکەوتێکی سیاسی، نیشتمانی و نەتەوەیی مسۆگەر نەکرد و خۆشگوزەرانی بۆ میللەتی کورد فەراهەم نەکرد.

عەبادی، بە پاراستنی بەرژەوەندیەکانی، دژ بە هەوڵەکانی مالکییە. حەشەد، لە قۆناغی دەسەڵاتی عەبادیدا، ئامرازێکی کارا بوو، بۆ جێبەجێ کردنی مەبەست و مەرامەکانی عەبادی! بەڵام ئێستا عەبادی، دژ بە پێشنیاری مالکییە لە بەشداری پێکردنی حەشد لە هەڵبژاردنەکاندا.
هەنوکە، نوری مالکی بە فیتی ئیران، پێش هەڵبژاردنەکان، تەقەلای ئەوە دەدات بەرەیەک پێک بهێنێت لە “حەشدی شەعبی، ڕێکخراوی بدر، عەسائیبی ئەهلی حەق، کەتائیبی حزبوڵا، سەرایەی خراسانی، سەید ئەلشوهەدا، کتایبی ئیمام عەلی” و چەند هێز و گروپێکی دی، وەک عەشایری سونی و شیعی، لە ژێر ناوی “بەرەی موجاهدین”. پرسیاری گرنگ لێرەدا ئەوەیە کە، ئایا لە بەرەیەک و پێکهاتەیەکی لەو جۆرەدا، کە لە داهاتوویەکی نزیکدا دەسەڵات بگرنە دەست لە عیراق، ئاخۆ چارەنووسی میللەتی کورد دەبێت چی لە چاوەڕوان بکرێت و چی بەسەر بێت!؟

ئاوڕێک له شێعری "گوڵخونچەی سوور"ی(1) ڕۆبرت بێرنز(2)

پێشەکی و وەرگێڕان له ئینگلیزییەوه: زانکۆ یاری (کارناسی زمان و ئەەبی ئینگلیزی)

(A Red, Red Rose 2-Robert Burns (1759-1796-1

ڕۆبرت بێرنز (1759-1863)، ناسراو به ڕۆبی، شاعیرێکی لیریک و هۆنراوەنووسێکی سکۆتلەندی بووە که وەکوو پێشەنگخوازی بزووتنەوەی ڕۆمانتیک یادی لێ دەکرێ و له دوایی مەرگی بۆ داهێنەرانی هەر دوو قوتابخانەی لیبەرالیزم و سۆسیالیزم بوو به کەسایەتییەکی سهرەبهخش. خۆشەویستی بێرنز بۆ سروشت خۆشەویستییەکی هەستی بوو، تەنیا لە پێناو جوانییەکەیی و بەس، جوانی کێڵگە و دارستان و گوڵ و ئاسمان و دەریا.. لە لای ئەو سروشت ڕەمزی دۆستایەتی و سۆز و بایەخی ڕۆحییە،وادیاره بێرنز شێعرەکانی بۆ ئەم مەبەستە تەرخان کردووە و شێعری بەسۆزەکانی لە ئەدەبی ئینگلیزیدا ناوازەن و تەنانەت مامۆستا گۆران؛ هۆزانقان و ڕۆژنامەوانی کورد (1904-1962) که بۆ سەر چەند زمان وەکوو ئینگلیزی زاڵبووه و بەدوای داهێنان و گەشکردن و بەرهەمی ڕەساتردا وێڵ و سەوداسەربووە، تەنیا بۆ زمان و ئەدەبی زگماکی خۆی پێسەندەی نەکردووه و لە شیعرێکدا دەڵێ: "دیوانەکەی برێنس کە نەغمەی شێعری ئەڵێی کچێ پێئەکەنێ یا ئەگری" کە لێرەدا مەبەست لە برێنس، ڕۆبرت بێرنزه و ئەگەر گۆران بۆ شیعرەکانی مەست نەبووبێ بەم شێوەیە تێهەڵکێشی بەرهەمێکی خۆی ناکات و وەک کچێکی نازدار ناوی نابات کە لە هەر دوو دیمەنەکەدا جوانن، چ پێکەنین یان گریان. شاعیرانی دەورەی ڕۆمانتیکی ئەدەبیاتی ئینگلیزی (1785-1830) ڕێزێکی ئێجگار گەورەیان لە ژیان و ڕەوتی شێعر و کار و بەرهەمی بێرنز بووه و ئیلهامی شێعری لێ جوانی وەرگرتووە و لە هەموو شتێکدا جوانی پشکنیوە و پەرستوویە، زۆرتر جوانی ئافرەت هێلانەی شێعری وروژاندووە، لە ئافرەتیشدا ئەو جوانییانە تینوێتی شکاندووە کە نایەن بە دەستەوە، بەڵکوو تەنیا لەکانی دڵ و گیاندا بوونیان هەست دەکرێ.

گوڵخونچەی سوور

ئاخ کە خۆشەویستی من وەکوو گوڵخونچەی سوورە
هاوشێوەی بەهاری نوێ لە مانگی بانەمەڕ
ئاخ کە خۆشەویستی من وەکوو ئاوازێکە
بە شیرینییەوە لە هەوایەکی ئاهەنگین دەیژێنن
کە چی تۆ جوانی، کیژۆڵەی جوانڕوخسار
نوقمی عەشقی تۆم
تۆم خۆش دەوێ، دڵی من
تاکوو ئەو سەردەمەی کە دەریاکان وشک دەبن
دڵی من تاکوو دەریاکان وشک دەبن و
هەتاو شاخەکان دەتاوێنێتەوە
ئێستایش تۆم خۆش دەوێ نازارەکەم
تا ئەو سەردەمەی کە زێخی کاتژمێر ژیان لەگەڕاندایە
ماڵئاواییت پێ دەڵێم تەنیا خۆشەویستم!
تەنیا بۆ ماوەیەک ماڵئاواییت لێدەکەم و
دیسان دێمەوە، خۆشەویستم
گەر هەزاران فەرسەخ دووریش ببێ..

A Red,Red Rose

O My Luve’s like a red, red rose,
That’s newly sprung in June;
O My Luve’s like the melodie
That’s sweetly played in tune.
As fair are thou, my bonnie lass,
So deep in luve am I;
And I will luve thee still, my dear,
Till a’ the seas gang dry.
Till a’ the seas gang dry, my dear,
And the rocks melt wi’ the sun:
O I will love thee still, my dear,
While the sands o’ life shall run.
And fare thee weel, my only luve,
And fare thee weel awhile!
And I will come again, my luve,
.Though it were ten thousand mile

zanko.yari@yahoo.co.uk
(چاپ کراوە لە حەوتەنامەی ڕێژان، ژمارەی 170،ساڵی شەشەم/شەممە 9ی بەفرانبار 2716)

هەرێمی کوردستان لە نێوان مانەوە وەک هەرێمێکی سەربەخۆو موچەدا .... ئامانج کەریم

هەزاران هەزار ساڵە میلەتی کورد خاکی داگیرکراوەو ژێردەستە کراوە لە لایەن گەلانی ترو نەتەوەی ترەوە کوردیش وەک نەتەوە بە درێژای ئەو مێژووە قوربانی و خوێنی داوە لەپێناو ئازادی و کیانی سەربەخۆی . لەو پێناوەدا چەندین شۆڕش بەرپا کراوەو هەر لە دەسپێکی شۆڕشەکانەوە خوێن فاکتەری گەشتن بە ئامانج بووە و لە کۆتایشدا نەیاران بە کایەیەکی سیاسی کپ و خامۆشیان کردۆتەوەو گیان فیدای و شۆڕش گێڕ تەنها و تەنها بونەتە مێژوو هیچی تری لێ سەوز نەبووە ، لەم کۆتاییانەی سەدەی بیستدا شۆڕشی نوێ لەدوای هەرەس و کارەساتی ئاشبەتاڵی شۆڕشی ئەیلول وێڕای جیاوازی بیروڕا و وێڕای بەرنامەو کار لە دروشمدا و جیاوازی لە ئەجێندای جێبەجێ کردندا . بەڕوبارێک خوێن ،بە بیرو باوەڕی تێکۆشەرانە و دەسەزانەی هەمو ئەو شۆڕشگێڕانەی سەرو ماڵ و گیانی خۆیان و کەس و کاریان دەکردە قوربانی بەیرو باوەڕ بۆ گەیشتن بە کەنارەکانی ئازادی و سەربەخۆی لە باشوری کوردستاندا بۆ یەکەم جار گەلی کورد توانیوەتی هەرێمێکی سەربەخۆ لە حوکم ڕانی کورد خۆیدا دروست بکات.

گەر مرۆڤ بەویژدانەوە قسە بکات وێڕای شەڕو شۆڕی لایەنە سیاسیە کوردیەکان و وێڕای گەندەڵی و نەزانی و شەڕی پلەو پۆست و دەست بەرنەدانی کارەکتەرە سیاسیەکان لە کورسی حوکم ڕانی و ئاڵو گۆڕ نەکردنی دەسەڵات لە ڕێگای پڕۆسە دیموکراتیەکانەوە ،کە هەر ئەم هۆکارانەیش بونەتە هۆی دروست بونی دۆخی نا هەموارو قەیرانی سەخت و دژوار بەڵام هێشتا ژیان و گوزەران لە ژێر دەستەی بێگانەو

چەوساندنەوە و ڕەشبگیری و کیمیا باران کردن و ئەنفال کردن و کوشتنی بەکۆمەڵ و جینۆسایدکردن هەزارن قات باشترەو خۆشترە . ئەو دۆخە سەختە قەیراناوییە دروست کراوەی کە لە ئیستادا بەسەر گەلی باشوردا هاتوە زەمینەی بۆ ئەو دەوڵەتە دروست کردوە کە پێی دەوترێ دەوڵەتی عیراق و هەرێمی کوردستانیش وەک هەرێمێکی سەربەخۆ بەشێکە لەو دەوڵەتە . هەڵبەت بە هاوکاری هاوبەشی بەرژەوەندی لەگەڵ دراوسێکانی وەک ئیران و تورکیا کە هەرسێک وڵات گەر هەزاران گێرمەو کێشەی سیاسی و بەرژەوەندی لەنێوانیاندا هەبێ بەڵام وەک نەیار لەبەرامبەر دۆزی نەتەوەی کورد کۆک و تەبان و مو بە نێوانیاندا ناچێ ،لەم نێوەندەدا دەیانەوێت ئەوەی گەلی کورد بەهەزان ساڵە بەرهەمی هێناوە بە زەبری فشار لەڕوانگەی ئابوری و سەربازیشەوە کیانی هەرێمی کوردستان لەناو بەرن و ئەو هەرێمە سەربەخۆییەی کە چوار پارێزگا پێک دێت بە پارێزگای هەڵەبجەیشەوە حکومەتی عیراق وەک پارێزگا مامەڵە لەگەڵ سێ پارێزگا سەرەکییەکەیدا بکات و پشکی پارێزگای هەڵەبجەیش کە کارەسات بار ترین پارێزگای کوردستانە لەگەڵ پارێزگای سلێمانیدا مامەڵەی لەگەڵ بکرێت ، ڕاستە فەشەلی سیاسی کارەکتەرە سیاسییەکانی کوردستان بەتایبەت ئەوانەی لە حوکم و لەدەسەڵاتدا بون غرورو خۆ بەزل بینین و قۆرخ کار بون .

ئەوە ئەوان بون ئاڕاستەی میلەتەکیان لە بیری ئازادی و ڕۆشن بیری و کرانەوە بەڕوی دونیادا گۆڕی بۆ ئەو خەباتانەی کە ئێستە میلەت دەیکات کە خۆی لەداواکردنی موچەدا دەبینێتەوە . ئەوەیش ئەو بەغدادەیە کە تەواوی هەوڵە سیاسی و ئابوری و دبلۆماسییەکانی خستۆتە گەڕ لەپای ئەوەی هەرێمی کوردستان وەک کیانێکی سەر بەخۆ بە پێدانی موچە بکەڕێتەوەو بیکاتەوە بە پارێزگای سەر بە حکومەتی ناوەند ،گەلی کورد دەبێ ئەوە لەبیر نەکات و بزانێت گەر کیانی هەرێمی کوردستانی بە ناردن و پێدانی موچە فرۆشت بە بەغداد دەبێ ئەوەیشی لە بەرچاو بێ سبەی هەر ئەو بەغدایە لە مەرکەزەوە پارێزگار و بەڕێوەبەری ئاسایش و هەمو بەڕێوەبەرایەتییەکانی تری لێ وەردەگرێت و کەسانی عەرەبی بۆ دەنێرێت و سوڵتەی تەنفزی و سوڵتەی قەزای و دارو بەرد لەم هەرێمەی ئێستادا دەکەوێتەوە ژێر دەستی ئەوان ، ڕەنگە ئیستە کەسانێک هەبێ بڵێت جا بۆ نەبێ ؟ ڕەنگە ئێستە کەسانێک هەبێ بڵێن چ خێرێکمان لەمانەی خۆمان بینیوە ئیتر بە ناڕازی بم گەر عەربێک بێت و حوکم بکات ، ڕەنگە ئەوانەی بەغدادیش کە ویستیان وایە ئیرادەی خەڵکی هەرێمی کوردستان و کیانی هەرێمی کوردستان بە موچە بکڕن لە سەرەتاوە مرونەت بنوێنن و دەست شل بکەن بەڵام ئەوانەی حوکمی عەربیان بینیوە لەڕابردودا لەم ناوچەیە

ئەوانە هەست بەو مەترسیانە دەکەن نەک جیلی دوای ڕاپەڕین کە حوکمی عەرەبیان نەبینیوە ، کەواتە ئێستە دەبێت بڵێین لەنێوان موچەو کیانی هەرێمی کوردستان وەک هەرێمێکی سەر بەخۆ کامیان ؟!!

لاڤە لەخۆی باییبوو … فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی

لاڤە قوتابییەكی زیرەكبوو،لەكاتی تاقیكردنەوەكاندا بەجوانی كۆششی دەكردونمرەی بەرزی بەدەست دەهێنا. ڕۆژێك مامۆستا ڕێنمایی لاڤەو هاوڕێكانی كرد كەخۆیان ئامادەبكەن بۆتاقیكردنەوەوپێویستیەكانی تاقیكردنەوە لەپێنووس ولاستیك وڕاستەوپێنووسدادەر لەگەڵ خۆیان بهێنن،هەتالەكاتی تاقیكردنەوەدا داخوازیی هیچ پێویستیەك لەهاوڕێكانیان نەكەن و بێزاریان نەكەن. لاڤە ڕۆشتەوە بۆماڵەوەو ئەركەكانی جێبەجێكردووبۆڕۆژی دوایی خۆی ئامادەكرد‘كاتێك چوو بۆقوتابخانە‘تەنها پێنووسەكەی لەگەڵ خۆی بردو لەبەرخۆیەوە دەیوت: لاستیكم بۆچییە؟خۆمن جوان كۆششم كردووە،هیچ شتێكم لێ هەڵەنابێت،چونكە زۆر زیرەكم. لاڤە بەدڵخۆشییەوە چووە پۆلەكەیەوە بۆتاقیكردنەوە. لەكاتی وەڵامدانەوەی پرسیارەكاندا زۆر بەخێرایی و لەخۆبایبوونەوە وەڵامی پرسیارەكانی دەدایەوە، كەتەواوبوو جارێكی تر بەپرسیارەكاندا چووەوە،سەیریكرد وەڵامی پرسیارێكی بەهەڵە دابووەوە،بەپەلە كەوتە ڕەشكردنەوەی هەڵەكان بە پێنوسەكەی و بەجارێ پەڕاوی تاقیكردنەوەكەی پیسكردو زۆر شڵەژا،لەشەرمیشدا ڕووی نەدەهات داوای لاستیك لەهاوڕێكانی بكات… كاتی تاقیكردنەوە بەرەو كۆتایی دەهات و قوتابییەكان یەك..یەك پەڕاوی تاقیكردنەوەكانیان دەدا بەمامۆستا،لەپاش چەند ڕۆژێك مامۆستا ئەنجامی تاقیكردنەوەكانی بۆقوتابییان هێنایەوە و لەناو هەموویاندا تەنها لاڤە نمرەكەی نزمبوو ،وتی:بەڕاستی هەڵەی خۆم بوو،ئەگەر لەخۆم بایی نەبووما یە ئەم ئەنجامەم نەدەبوو.

تابلۆی شار ... عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی

من بۆ گەشتی ئەمجارە
بۆ بینینی ئەم شارە
سواری پشتی (با) دەبم
دەگەڕێم تا ئێوارە

@@@

دەچم بۆ لای هەورەکان
بۆ نێو فوڵایی ئاسمان
لەوێ دەبم بە هاوڕێی
مانگ و ئەستێرەی جوان جوان

@@@

ئەوسا هەتا دەتوانم
بۆ خۆم تێر تێر دەڕوانم
هەتا جوانی شارەکەم
ببینم بە چاوانم

@@@

دوایی لە تریفەی مانگ
لەگەڵ جلوەی ئەستێرە
تابلۆی شار دەنەخشێنم
دەیهێنمەوە بۆ ئێرە

٢٩/٦/٢٠١٦